

Novum

Commemoratio

Geiko Müller-Fahrenholz:¹ *Örökké előttünk járt egy lépéssel.*

Lukas Vischer halálára

Amikor 1974-ben beléptem a *Hit és Egyházalkotmány* titkárságára, Lukas Vischer vitathatatlanul a *Mister Faith and Order* cím viselője volt. Valamennyi program szála hozzá futottak össze, még azok is, amelyek messze túlhaladták a *Hit és Egyházalkotmány Bizottságának* feladatkörét.

A Leuenbergi Konkordia éppen hogy megszületett és az európai reformátori egyházak asztalán várta, hogy végleges formát nyerjen. A *Keresztéség, Sákramentum és Hivatal* elkészült – egy évtizedes munka eredményeképpen, és szétküldték az *Egyházak Ökumenikus Tanácsa* (EÖT) tagegyházainak. A nagyszámú visszajelzés alapján elkészültek azok a szövegek, amelyeket aztán 1982 januárjában, a perui Limában hirdettek ki. Ebben is döntő része volt Lukas Vischernek, aki 1979-ben kényszerűségből vált ki az EÖT-ből.

A „számadás a reménységről” témában írt nagy tanulmánya előkészületben volt. Ez 1978-ban végleges formát nyert abban a szövegben, amely kapcsolódó anyagként az ökumenikus eszkatológiát taglalta – első ízben és egyetlen alkalommal. A „konziliare Gemeinschaft”, megbékélő közösség címszót megvilágító tanulmányok akkoriban kerültek közkézre. Ezekből született meg a Nairobi Nagygyűlés (1975) híres egységnyilatkozata. Elkészült az ökumenikus közbenjáró imádság első változata, majd 1978-ban meg is jelent. Elkezdődött a tanulmányozás a *Gemeinschaft von Männern und Frauen in der Kirche* (*Férfiak és Nők Közössége az Egyházban*) téma kidolgozására.

A felsorolást könnyűszerrel lehetne folytatni. Lukas Vischer nem csupán számomra jelentett nagyhatású ökumenikus tekintélyt. Szigorában volt valami aszketikus, munkateljesítményében valami magával ragadó, elemzéseinek széles íve és mély távlatai nem ritkán szemrehányóan hatott az együttműködőkre, mindenekelőtt amiatt, hogy rendszerint igaza volt.

Örökké előttünk járt egy lépéssel.

Lukas Vischer 1961-ben tanulmányi titkárként jött a *Faith and Order*hez. Így mindjárt az EÖT harmadik nagygyűlésének előkészítésébe cseppent, amely az év novemberében, Új-Delhiben került megrendezésre, és a nagyhatású *Alle an einem Ort* (*Valamennyien egy helyen*) egységnyilatkozat az ő előmunkálataira épült.

Mi volt az ő ajánlólevele az EÖT-ben való munkájához? Elsősorban nem a herblingeni nyolcesztendő lelkési szolgálat. Már azelőtt, egyetemi éve idején Göttingában töltött el egy vendégfélévet, ami 1947-ben egészen rendkívülit jelentett. Családi kapcsolatainak köszönhetően közvetlen bepillantást nyert a Magyarországon felpörgött eseményekbe. Alkalomadtán elkíserte Rómába doktori tanulmányainak vezetőjét, Oscar Cullmant. Egy félévet Oxfordban tanulmányozott. Doktori értekezését

¹ Dr. Geiko Müller-Fahrenholz a 2011-ben Jamaican sorra kerülő Nemzetközi Ökumenikus Békegyűlés koordinátora.

Nagy Baszileosz teológiája kutatásának szentelte. Az a tény, hogy Vischer református lelkészként a patrisztika szakértője lett, sok ajtót nyitott meg számára az ortodox beszélgetőpartnerek irányába, miközben ezek az ajtók mások előtt zárva maradtak.

Ahhoz, hogy megértsük Lukas Vischer sajátos érdeklődését a nemzetközi és ökumenikus kérdések iránt, mégis vissza kell mennünk a távoli gyermek- és ifjúkorába. A Vischerek már nemzedékek óta vezető helyen szerepeltek Bazel életében, ennél fogva mindig túlláttak a helyi viszonyokon. Ugyanez érvényes a Planta családra is – anyai ágon, miután Engadinban a legbefolyásosabb családok között tartották számon őket.

Az sem jelentéktelen, hogy szülővárosa, Bazel határ menti város. Az ilyen városok a határforgalom előnyeiből élnek. Ebben van valami csalogató, ami kíváncsivá és vállalkozó kedvűvé tesz. Természetesen a határ melletti élet a nemzetiszocialista korban és a II. világháború idején igencsak fenyegetett volt.

Ha ezeket a részleteket figyelembe vesszük, láthatjuk, hogy Lukas Vischer ökumené terén megtett útja nem nélkülözte a következetességet. Szó, ami szó, Visser't Hooft nyilvánvalóan roppant gyorsan felismerte ez ifjú lelkész sokoldalú adottságát, ezért döntő része volt abban, hogy amikor 1962-ben egybegyűlt a II. Vatikáni Zsinat, az EÖT megfigyelőjeként Rómába küldték. Itt pedig a zsinat forradalmi fordulatai és ökumenikus nyitásai révén a megfigyelők is jelentős súlyt kaptak. Egyszerre csak partnerként kezelték őket; az együttműködésre való készség hosszú távon is előtérbe került. Így lett Lukas Vischer igen fontos közvetítő az akkori években elkezdődött ökumenikus erjedésben. Ez abban is tükröződik, hogy 1964-ben őt kérték fel, hogy vegye át az EÖT főtitkári tisztségét – Visser't Hooft utódjaként. Ezt a felkérést alaposan megfontolta és visszautasította.

Lukas Vischer patrisztikai szaktudásának az volt a hozadéka, hogy már a Zsinat idején szorosabb kapcsolatba került az ortodox egyházak képviselőivel. A mi világrészünkön csak kevesen tudják igazán értékelni, hogy ez milyen jelentősen járult hozzá a keleti ortodox egyházak és a „keleties” ortodox egyházak közeledéséhez. Miután ezek 1500 éven át eretnekeknek kiáltották ki egymást, most az egyetértés útjára léptek; ez pedig igazán egyháztörténeti jelentőségű folyamat, amely ma is folytatódik.

Még most is hibának tekinthetem, hogy Lukas Vischer EÖT-én belüli munkálkodása erőltetett módon szakadt meg 1979-ben, és emiatt mély törés következett be a *Hit és Egyházalkotmány Bizottságban*, valamint az EÖT egészében.

Svájc számára természetesen nyereség volt, hogy a német kantonok egyházai megalakíthatták Lukas Vischer számára az *Evangéliumi Ökumenikus Munkaközpontot* (*Evangelische Arbeitsstelle Ökumene*), amelynek Bern lett a székhelye. Ő ezt a támaszpontot egyrészt arra használta, hogy ökumenikus kezdeményezéseket indítson útjukra. Ezek között különös figyelmet érdemel a *Svájci Evangéliumi Színódus*. Másrészt arra helyezte hangsúlyt, hogy ökumenikát adjanak elő Bernben és más svájci egyetemeken, s ezenkívül kutatási projekteken dolgozzanak.²

A svájci munkával párhuzamosan a *Református Világszövetség* karolta fel Lukas Vischer ökumenikus tapasztalatait. 1982-ben, a *Református Világszövetség* 21., ottawai nagygyűlésén őt választották meg a *Teológiai Szakosztály* elnökének. Nem kell csodálkoznunk azon, hogy igen hamar felhívta a figyelmet a református egyházak teológiájának gyenge pontjára, tudniillik a hitvallás és bizonyágtétel egységének a szegényes-

² A Lukas Vischer 65. születésnapjára megjelentetett jubileumi kötet számára Andreas Karrer készítette el a bibliográfiai anyagot (*Ökumenische Theologie in den Herausforderungen der Gegenwart*. Vandenhoeck & Ruprecht – Göttingen 1991).

ségére, és ehhez mértén készítette elő az 1989-es, Szöulban sorra kerülő nagygyűlés kezdeményezéseit. Ezeket túlzóknak minősítették, a ennek következtében nem is kapott további vezetői megbízatást a teológiai bizottságban. Ilyen formán olyan törés következett be, amely gátat szabott ökumenikus kezdeményezései távlatának.

De Lukas Vischert ez nem bántortalanította el, hanem az által kötődött tovább is a református egyház ügyéhez, hogy új körvonalakat szabott a genfi *Nemzetközi John Knox Központ* munkaprogramjának, és élete utolsó napjáig szervezte, vezette és lelkiismeretesen dokumentálta a nemzetközi értekezleteket.

Az 1992-ben bekövetkezett nyugdíjba vonulása után még egy teljesen új téma került előtérbe. Ezzel, tudniillik az ökológiai válsággal, s különösképpen az éghajlatváltozással, Lukas Vischer már az „Igazságért, békéért és a teremtett világ megőrzéséért megnyitott megbékélési folyamat” összefüggésében is foglalkozott. A 90-es években a rá jellemző tetterővel kapcsolódott be a kezdeményezésekbe. Lényegében neki köszönhetjük, hogy a Grazban megtartott *II. Európai Ökumenikus Gyűlésen* (1977) megalkulhatott az *Europäische Christliche Umweltnetz* (ECEN – *Európai Keresztény Környezeti Háló*), amely azóta is folyamatosan terjeszti elő figyelemre méltó javaslatait és ajánlásait az egyházaknak.

Ez az áttekintés Lukas Vischer életútjának csupán szembeötlő állomásait villantotta fel, de ez által is hatalmába keríthet az az érzés, hogy e svájci ökumenikus teológus hosszú és gazdag életpályát futhatott be, noha az sok küzdelemmel járt és a hálátlanságot is meg kellett tapasztalnia. Mennyi emberre gyakorolt hatást, érintett meg és változtatott meg! Hány és hány utat nyitott meg előttünk! Mennyire fog hiányozni nekünk!

Lukas Vischer 2008. március 11. esti óráiban hunyt el, 81 éves korában.

Fordította: Balogh Béla